

ISIDORA
BJELICA

*Moj put
istine*

■ Laguna ■

OD ISTE AUTORKE

PUT OKO SVETA ZA 25 DANA
APOSTOLI URBANOG BEOGRADA

LJUBAV U MAROKU
TAJNA KNJIGA SRPKINJA
MOJ DEDA LUJ VITON

DAMA IZ MONAKA
LJUBAV U TUNISU
DAMA IZ SANTORINIJA

SANTA MARIA
LJUBAV U EMIRATIMA

LJUBAV U BEJRUTU
ROMAN O PRELJUBI
LJUBAV U KAIRU

TAJNI ŽIVOT SLAVNIH SRPKINJA
KRALJICE SERBSKE

AVATO ILI ŽENA POSLEDNJEG DESPOTA
SPAS

TAJNA TITOVOG KREVETA
VIRTUELNA KURVA

SPAS 2

101 MUŠKARAC U ČETIRI GODIŠNJA DOBA
SAMA

VOLETI I UMRETI NA KARIBIMA
TAJNA DRUŠTVA U SRBIJI

SPAS 3

MIRIS NEBA
POSLEDNJI HRIŠĆANIN
CRNOGORSKE PRINCEZE

PUT U SRCE KOSOVSKE MITA
ZBOG NJIH SAM VOLELA BEOGRAD

ŠKOLA ZA ANĐELE
OD A DO Š

ŠTA ŽENE ŽELE
POSLEDNJI PUT

MALI VODIČ ZA LJUBAVNU SREĆU
OSTRVA LJUBAVI

SARAJKA U BEOGRADU

Copyright © Moj put istine 2021, Isidora Bjelica

Copyright © Autobiografija s muškarcima 2003, Isidora
Bjelica

Copyright © Sentimentalna putovanja 2000, Isidora
Bjelica

Copyright © ovog izdanja 2021, LAGUNA

***Moj put
istine***

Sadržaj

I	Život i.....	9
II	... putovanja	91
	Sentimentalno putovanje u Škotsku ili put viskija	93
	Jedno tajno putovanje – Rusija – lepota okovana ledom	116
	Ljubav jednog torera ili krv i pesak Španije	130
	Put u carstvo mode ili nesanice u Firenci	150
	Malteški vitezovi	175
	<i>O autorki</i>	185

Život i...

I

„Muško je!“, zaurrali su uzbuđeno napeti Crnogorci u stanu pukovnika KOS-a Jevta Bjelice, oca najpoznatijeg šahovskog novinara na svetu, kada im je telefonom javljeno da je ovaj dobio sina.

Nazdravljalo se i pilo, sekao se njeguški pršut i vadio skorup iz kace, pucalo se i činilo se da je sve „lijepo“, kao da je napolju topla noć, a ne vlažna i zagušljiva, snežna i maglovita ledena decembarska noć tik pred '67.

Posle deset minuta ponovo je zazvonio telefon i uzbuđeni student medicine javljao je da je pogrešio i da se izvinjava, da se nije rodio sin, već kćerka, plavooka i glasna, koja je svojim probijanjem na ovaj svet mnogo namučila svoju majku.

U pukovnikovom stanu je nastao tajac. Sve se utišalo i ožalostilo, sneveselilo i umusilo. Neko reče: „Prvo devojke, a potom sinovi.“

Međutim, tuga je bila nepovratna i nesavladiva, sve je počelo da podseća više na parastos nego na proslavu

rođenja deteta, te svi naglo, kao da su Englezi, a ne Crnogorci, počеше primećivati kako je ružno vreme, kako je ledena noć, kako je strašan sneg i gusta magla, te „valja brzo kući“...

„Greška“, vrteli su glavom rođaci. Moja baba po ocu Miluša nije krila tugu, moja baka po majci Rajka bila je revoltirana ovom promenom raspoloženja i do dana današnjeg žali što tu noć nije sedela na drugom mestu.

Ipak, moj otac, koji se vraćao sa Islanda, i majka izmučena prejakim bolovima u ružnoj koševskoj bolnici – bili su srećni, oni su želeli i dobili Isidoru.

Prve godine života, sve do škole, provela sam uglavnom sa svojim dragim bakom i dedom po majci, koji su u Sarajevu imali ogroman i svetao stan preko puta današnjeg Predsedništva Federacije.

U ovom stanu ispod stana Raze i Džemala Bijedića, koji su često kod bake pili kafu, ja sam naučila da pišem i čitam u četvrtoj godini života. U plavoj sobi mog dede, akademika i profesora Dušana Đurovića, tada predsednika Udruženja književnika Bosne i Hercegovine, ja sam na velikom plavom ćilimu igrala klikere dok su oko mene sedeli – kad bi navraćali u Sarajevo – Ivo Andrić i Meša, a stalno divanili Izet Sarajlić, Ćamil Sijarić, S. Orahovac i drugi književni uglednici, u čije sam cipele gledala sa pažnjom, pa sam im znala cipele, ali ne i imena.

Andrić je posećivao dedu i dok je ovaj bio u bolnici zbog tuberkuloze, a Tin Ujević, koji je umro pre mog rođenja, bio je stalno u dedinim uspomenu. Baka bi mi uvek na njihovu godišnjicu braka prepričavala kako im je, prkosan i bučan, svojim egzibicijama pokvario svadbeno putovanje.

Moja baka Rajka bila je najlepša predratna gospođica i zvanična mis Bembaše, koju su udvarači i obožavatelji jurili kao pomamljeni, više zbog izgleda nego zbog talenta. Moj deda Dušan, profesor, koji ju je jedini osvojio, potomak je dvanaest crnogorskih vojvoda koji je od svoje dece, sve do osamdesetih, krio da je u rodu sa crnogorskom kraljevskom porodicom da se ova ne bi podičila.

Za mene, onda petogodišnju devojčicu, svi ti književnici bili su daveži koji su mog dedu odvajali od mene i onda bi beskrajno dugo raspravljali o nekim četnicima i partizanima, ofanzivama i jamama, za šta sam držala da je najdosadnija stvar na svetu. Koliko ih je ubio Đilas, ko je „orgijao“ na Neretvi, šta je potpisao Andrić, zašto je Tempo đubre, koga je prepisao Lalić – teme su kojih se još uvek sećam. Dok su oni pričali, deda bi mi davao da čitam *Glad* Knuta Hamsuna govoreći da svaki književnik pre ili posle bude sirot i gladan i da tu knjigu valja prvo pročitati... Pored onolikog kavijara i čokolade u frižideru nisam u to verovala, ali sam ga slušala.

Ipak, moj deda Dušan, najvažniji muškarac u mom životu, učenik Bogdana Popovića i mezimče Isidore Sekulić, uzor Bajke Stanišića i najomiljeniji pripovedač predratne *Politike*, učio me je da budem skromna i tiha i da smerno čekam dok matorci odu. Potresao bi se kada bih ja rekla za nekog klasika da je „idiot“ i govorio je:

„Vidiš čika Andrića, on se nikad ne izjašnjava, nešto izvrće, izbegava... blag je i neodređen u sudovima, tako treba...“

Nikad nisam uspela da zavrćem kô čika Andrić. Ja sam htela da budem kô Žorž Sand, besna i prkosna, da dižem pritisak sagovorniku i govorim mu u lice ono što mislim.

Kada bi „matorci“ i „klasici“ otišli, onda bismo na miru igrali klikere, čitali o ženidbi cara Dušana ili putovali „vozom“ u izmišljene zemlje. Konzervativan i konvencionalan, moj deda me je pretvorio u „desničarku“ već u petoj... Kada je otkrio da pišem levom rukom, on me je, potresen i odlučan, stoički terao da postanem dešnjak, što bi neki ugledan psiholog mogao da protumači kao uzrok moje buntovne prirode.

Leta sam provodila sa roditeljima u hotelima sa četiri zvezdice u Dubrovniku i inostranstvu, a onda bih išla na selo, u moj Grlić, u Bjelopavličima, u našu „Kulu Bajovića“, ogromnu kuću koju je izgradio moj pradedo Bajo Đurović i koju bi svaka vojska u kratkom ili dugom ratu odredila za svoj štab. Tu sam naučila da se verem po drveću i muzem kravu, da pečem rakiju i razvijam pitu. Moja baka Rajka, kćerka ponosnog oficira i moje prabake Milke, koja je često išla na balove kod Karađorđevića, dok su živeli u Beogradu, i pisala horor priče, naučila me je da vezem i heklam, terajući me na to, još u petoj.

Baka, za koju je Branko Ćopić tvrdio da piše bolje od mog dede, tvrdila je da žena-pisac pre ili posle propadne i da je važno da zna da veze i kuva, ma kako otmena i talentovana bila.

Sve je teklo mirno i tiho do 1972. Moj otac je dolazio i odlazio i jedino čega se sećam jeste da me jurio po kući sa velikim mikrofonom pitajući me da li više volim socijalizam ili kapitalizam. Moja majka, profesor engleskog i ekspert za Čosera, koja se često sa setom sećala večere kod Džona Kenedija i Džeki O., gde je bila pozvana, pripremala me je za školu i vodila na balet.

Onda jednoga dana nije više bilo „književnih“ cipela u kući i deda je bio moj po ceo dan, ali tužan i zabrinut. Baka i kućne pomoćnice trčale su ubrzano po kući i nešto se došaptavale. Moja majka je zabrinuto listala novine i isecala tekstove. Tek posle sam shvatila da je deda „zglajzao“. Njegova knjiga *Miris oskoruša* spaljena je. Sačuvana su svega tri primerka. Deda je preterao, govorili su... Tražili su od njega da izmeni neke delove, on nije hteo. Nisam najbolje razumela celu tu stvar, ali sam bila sigurna da je deda u pravu. Ipak, bilo mi je vrlo čudno što samo deda grdi Tita, a svi ostale misle da je divan.

Moje osnovno školovanje bio je pravi pakao. Dopala sam u razred takozvane „odabrane“ dece iz boljih sarajevskih porodica, koju je birala izvesna učiteljica Šemsa K. Kad sam videla Šemsu sa dugom zelenom kosom, koju je složila sa zelenim cipelama i ljubičastim ružom, htela sam odmah kući, ali nije se moglo nazad.

Da preživim te strašne trenutke pomogla mi je jedna krhka, plava devojčica u svetloplavoj keceljici, koja je prvog dana sela do mene i nismo se više razdvajale. Rekla je da se zove Dubravka, Dubravka Pozderac.

Ulica u kojoj smo stanovali zvala se Sutjeska. Ulica Sutjeska će, osim zbog mog žura, ostati zapamćena i po tome što je u njoj sa svojom porodicom stanovao i Radovan Karadžić, pa i nesrećni Juka Prazina. Ipak, ja ih nisam poznavala. Kada smo se devedeset i neke u beogradskom *Interkontiju*, u sobi Malkolma Muharema (Gorana Marića), čuvenog sarajevskog menadžera, upoznale Sonja Karadžić i ja, ona mi je to saopštila i rekla da ona mene zna, ali ne i ja nju jer sam uvek bila uobražena i nisam primećivala komšije.

Istina je, i nisam. Nikad se nisam igrala sa decom u dvorištu iako me je mama terala. Deca su dolazila de se igraju kod mene. Kćerke današnjih i bivših rukovodilaca i elitnih muslimanskih, hrvatskih i srpskih intelektualaca dolazile su kod mene da se igramo policije u mom četvorosobnom stanu.

U prvom osnovne imala sam profesora klavira i lektore koji su me učili francuski i engleski. Kućnu pomoćnicu, koja mi je donosila prženice u krevet, i lekara, doktora Protića, iako zvanično nije bilo privatnih lekara. Tada sam bila zaokupljena pisanjem ljubavnih pesama u Dučićevom stilu. Kod Dubravke sam išla često. Ona je stanovala u Ulici Đure Đakovića. Prošla bih pored kućice gde je bio brkati policajac i usred grada se našla u voćnjacima gde se nalazila njena velika kuća. Najviše smo volele da krademo jabuke iz voćnjaka druga Đure Pucara Starog.

Hamdija je uvek bio ljubazan i tih, a ja sam kao hipnotisana gledala u njegovo stakleno oko. Jedanput, dok sam čekala Dubravku da se obuče, on je došao i rekao:

„Kako napreduje matematika, reci ti meni koliko su dve babe i dve žabe?“

Duboko sam se zamislila gledajući u njihovog tamnog punjenog medveda koji je stajao nasred sobe i odgovorila:

„Ali to ne može da se sabira, to su vam nekongruentni skupovi!“

Onda se Hamdija duboko zamislio i potapšao me po glavi mrmljajući nešto o tome dokle ću dogurati.

Pored toga što nas je Šemsa mučila matematikom i skupovima, ponekad bismo uveče izašle. Sećam se, kad nas je moj otac izveo na promociju ploče Nede Ukraden,

da smo se igrale ispod stolova, a onda se jedan momak sagnuo i izvukao nas – to je bio Zdravko Čolić.

Šemsa K. i ja smo se uopšte loše slagale. Srećom, već od drugog osnovne roditelji su počeli sve više da me „vade“ iz škole da bih sa njima putovala. U mondenskim italijanskim i francuskim mestašcima, gde su se igrali šahovski mečevi, ja sam morala da rešavam Šemsine zadatke. Mi smo joj kupovali poklone, pa se nije bunila. Jedanput je, kada smo išli na Il Čoko, prelepu planinu koja je pripadala dvojici braće italijanskih multimilionera i gde je letovala Sofija Loren, tražila cipele. Nismo joj ih kupili i ona mi to nikad nije oprostila. Petra, Korčnojeva ljubavnica, rekla mi je da učiteljice ne treba razmaziti i da je bolje da kupim cipele sebi.

Sećam se da smo išli na kolektivno gledanje *Neretve*, *Sutjeske* i *Užičke republike*. Posle filma odlazili bismo kod Dubravke na sok. Jednog dana njena pudlica Kir, koju je dobila od Tita, piškila je u moje krilo. Moj kum voli da kaže da je to trenutak kad sam postala antititoista.

Život mojih majke i oca izgledao je sasvim drugačije od života bake i dede. Nije se znalo kad ko ruča, kad ko dolazi i odlazi i jedno vreme non-stop su bile zabave. Moja majka volela je da kaže da nam promet u kući liči na žurke kod Velikog Getsbija. Pored poznatih šahovskih zvezda, koje su non-stop u gaćama prolazile u kupatilo, tu su defilovali bečki operski pevači, američki i engleski novinari, španske pevačice, ruski pisci i glumci. Tihonov, koji je igrao Štirlica i u koga sam se zaljubila, bio je moja opsesija. Dok smo jeli kavijar, a sarajevski ženski krem se lepio za njega, ja sam mu sela u krilo. Objasnili su mi

da sam premlada za njega i oterali me na spavanje. Kad sam shvatila da ne mogu da se udam za Štirlica, nije mi se više ni živelo.

Mama je non-stop spremala zabave za sarajevski krem i belosvetske vagabunde, dok joj jedne večeri nije „pukao film“. Na zidu je visio crtež Huana Miroa, koji je Miro slikao za tatu. Jedna otmena sarajevska dama rekla je:

„Zašto držite ovu Doricinu škrabotinu pored Berbera?“

Onda je još samo bio ostao Boro Drašković, koji je stalno igrao „cuger“ sa tatom. Jedne večeri rekla sam mu: „Sada možeš i da večeraš figure.“

Moja najveća noćna mora u osnovnoj školi bile su Pale. Moj kum Srđan Kisić, sin Čede Kisića, i ja bili smo žrtve strategije, koja je posle opsela i Karadžića, da su Pale, ta nesnošljiva selendra, najvažnije i najzdravije. Svakog svetlog praznika naše armije ili republike mi smo bili gore u hotelu *Panorama* ili *Koran*. Tri puta sam bežala sa Pala. Jedanput je mene i Srđana prijavila neka seljanka, a drugi put nas je vratila policija. Mrzela sam Pale više od Šemse. Ipak, na kraju smo Srđan i ja smislili igricu koja nas je zabavljala više od svega.

Ima na Palama, nedaleko od hotela *Panorama*, kuća sa velikim stepenicama, to je kuća u kojoj je potpisan neki važan sporazum za partizane. Mi bismo se tu igrali „štafete mladosti“. Čas je Srđan bio Tito, a ja pionirka koja predaje štafetu, čas obrnuto. Ja bih zavezala kikice, uzela neki štap, trčkala oko kuće i onda se penjala uz stepenice na vrhu kojih je stajao Srđan imitirajući mirni i blaženi Titov izraz.

„Dragi druže Tito...“, počinjala sam, a onda bismo se od cerekanja skotrljali niz stepenice. Smejali smo se i

kikotali na svežem paljanskom vazduhu, a onda bismo počinjali iz početka. Tako smo zavoleli Pale. Kada sam za vreme embarga koji je Jugoslavija uvela Republici Srpskoj išla da vidim čika Nikolu Koljevića, mog nesuđenog svekra, njegove kancelarije su bile u toj zgradi. Dok sam ulazila, obuzeo me je vreo i sladak sentiment za štafetom...

Za vikend smo išli na Stojčevac, koji je bio zatvoren „za obične građane“ i u kojem bi, pored naših dragih funkcionera, na šnicle dolazile i filmske dive.

Zime smo provodili u malom hotelu zatvorenog tipa na Vlašiću, gde sam naučila da se skijam. Pored porodice Pozderac i dela porodice Dizdarević, tu je bio i neki mlađahni momak koji je stalno pričao nestašne viceve – rekao je da se zove Branko Miljuš – posle sam shvatila da je taj uništio Šešelju život, ili je bilo obrnuto?

Dubravka i ja smo počele vrlo rano da igramo tenis. U kratkim belim suknjicama, u ranu, mlaku jesen, sa reketima pod rukama šetale bismo Alejom kestenova koja je išla prema Koševu i svi bi nam zviždali.

Tada je već postarija gospođa Ada Berber takođe počela da uči tenis na Koševu. Glavna tema su bili operisani nos Ade Berber i pastelni kompleti Dženane Sudžuke, današnje Bregovićeve žene, a tadašnje devojke – za taj status se jako borila – koja je besomučno igrala tenis sa zidom.

Moja majka je insistirala da me strani lektori uče jezike da bih govorila bez akcenta. Sećam se sati i sati koje sam provela sa jednim zgodnim riđim Englezom. Skuvala bih mu vreo „dadžerling“ i onda bih počela da pravilno čitam Šelija i Bajrona, Eliota i Kristinu Rozeti. Dok sam ja ponavljala Bajronove *She walks in beauty*, a on mi dirigovao da mi glas ide nagore kako se bližim kraju rečenice, sa

obližnje džamije bi se začuo hodža pojačan na hiljadu decibela. On bi pevao, ja bih recitovala Bajrona i nadglasavali bismo se u sumrak.

Kada me otac ne bi vodio sa sobom na putovanja, ja bih brojala dane do njegovog povratka, i onda bih se zabila u njegove velike kofere. Obično ne bi kupio ništa ili bi kupio toliko stvari da bi i kućna pomoćnica profitirala. Iz Južne Amerike donosio mi je drečave vezene haljine u kojima sam šetala i đaci su me gledali sa čuđenjem.

Kada su Raza i Džemal poginuli u avionskoj nesreći, moja baka je plakala i rekla da joj je to sve sumnjivo. Kada sam devedeset i neke imala književno veče na *Brankovom kolu*, dali su mi šofera. „Čime se vi bavite inače?“, pitala sam ga.

„Ja sam bio pilot Džemalu Bijediću“, rekao je

„Pa kako onda niste mrtvi?“, pitala sam znatiželjno.

„One večeri je bio drugi pilot“, odgovorio mi je blago, „ja sam bio bolestan.“

Naježila sam se i moja paranoja je proradila, možda je baka bila u pravu, pomislila sam i prihvatila da se moj suprug i ja vratimo u Beograd sa našom čuvenom pijanistkinjom Marinom Arsenijević i njenim tadašnjim dečkom, bratom Srete Marojevića. Veče se završilo tako što je Marina vozila sto na sat u rikverc po auto-putu, ali stigli smo živi...

Kako se osnovna škola bližila kraju, Dubravka i ja smo se udaljavale. Ona je išla na radnu akciju, a ja sam kupila od nekog tipa uniformu sa Tjentišta tvrdeći da sam se nakopala celog leta, jer nisam podnosila taj užas kolektivizma. Tada sam pisala roman za decu i objavljivala ga u

nekim glupavim dečjim književnim novinama – što mi je donelo puno obožavateljki koje su mi slale salвете i crteže.

Dubravka i ja smo imale nove najbolje prijateljice, ali bismo još uvek razmenjivale tajne o našim prvim ljubavima i ona je jedno vreme bila član mog tajnog društva *Soko*, koje su mi ubrzo rasturili.

Posle sam saznala da je moj drugi deda, oficir, takođe „zglajzao“, da je prerano penzionisan i da je povodom te čistke oficira poslao Pozderca „u materinu“.

Moj otac je bio opsednut tehničkim novotarijama i sa puta je doneo prvi video-rikorder, prvu kameru, prvi bežični telefon koji je mogao da radi na daljini od tri kilometra... To je bilo sasvim dovoljno za celo Sarajevo. Ja sam ga nosila u džepu i kad sam išla na tenis i u pozorište. Videći da ispred zgrade pričam telefonom bez žice, komšinice su me molile da telefoniraju sa njega „jer je džabe“. Puštala sam ih de me ne bi ogovarale.

Na tom prvom sarajevskom video-rikorderu prikazala sam Dubravki i drugim drugaricama iz razreda prvi pornić. Gledale smo to i gadile se, čvrsto obećavajući jedna drugoj da te gadosti nikad u životu nećemo raditi.

Onda je umro Tito. Ja sam tada bila u Bugojnu jer je moj otac bio direktor turnira. Moja majka, koja nikad nije bila član Partije, odbijala je da nas voze šoferi i da uzima besplatno meso. To sa šoferima padalo mi je teže od činjenice da nisam išla ni kod Mikulića na roštilj. Gorepomenuti Srđan Kisić i ja bili smo šokirani Titovom smrću. Sa jedne strane sam plakala, a sa druge bili smo oduševljeni jer smo očekivali da se sad život mora promeniti i da će početi da se dešava nešto strašno uzbudljivo. Mi smo kao

deca od dvanaest i deset godina dve godine pre Titove smrti snimili kasetu *O propasti Jugoslavije – posle Titove smrti*. Taj snimak imam i danas i to je nešto najsmješnije što sam proizvela. Kardinal Kuharić, Pozderac, Mikulić, Milka Planinc... bili su likovi naše ibijevske drame u kojoj smo obavljali direktan prenos kataklizme.

Ipak, Tita mi je bilo iskreno žao sve dok nas nisu odveli na ekskurziju da se „poklonimo“ Kući cveća. Mi đaci iz Sarajeva čekali smo osam ili devet sati u Užičkoj dok su okolo trčkarali i pijukali paunovi. Devetog sata navukoše se crni oblaci i počеше strašna kiša i oštar vetar. Tada sam dobila nervni slom i rekla sam nastavnicima da izlazim iz reda i da nemam nameru da čučim tu do jutra. To je bio skandal.

„Plašiš se kiše, a Tito je mrtav!“, rekla je.

Ja sam pobjegla iz reda. Posle me je nastavnica ukorila i zbog tog slučaja sam dobila četvorku iz matematike, a ja sam nju gađala kredom, pa je moja majka morala da ide da „gladi stvari“.

Taj ceo besmisleni slučaj oko Titovog groba stravično će uticati na moj život. Zbog te četvorke sam, umesto na kulturološkom smeru, završila na smeru za grčki i latinski u Prvoj gimnaziji. Tu su bili oni koji nisu imali sve petice i koji nisu znali gde će. Ko bi, uostalom, normalan učio grčki i latinski dragovoljno.

„Divno“, rekao je moj deda.

„Lepo će ti biti, skoro da nema matematike“, rekla je moja mama.

„Već u oktobru idemo u London i Rio“, rekao je moj tata.

„Biće tu fine dece“, rekla je moja baka, „eto mali Koljević!“

Bilo mi je svejedno i zapalila sam svoju prvu cigaretu.